

UDPEGNING AF LOKALITETER TIL VANDREFALKEKASSER

– under hensyntagen til beskyttelsen af truede vadefuglearter

Heidi M. Thomsen, Jørn Dyhrberg Larsen, Niels Peter Andreasen, Ole Thorup & Egon Østergaard

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 138-140, DK-1620 København V

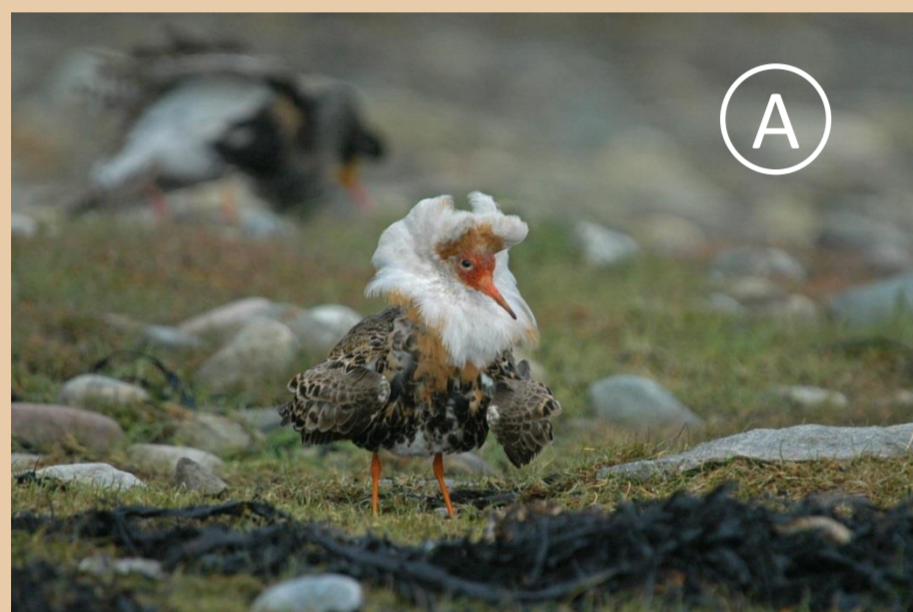

Abstract

Vandrefalkens utrolige fart- og jagtegenskaber gør den til en meget betydningsfuld jæger og en potentiel trussel for byttearter, som i kraft af deres kropsstørrelse og status som fåtallige ynglefugle i Danmark gør dem særligt sårbare over for tilstedeværelsen af ynglende vandrefalke. I Danmark har ynglebestanden af flere eng- og vadefugle længe været i tilbagegang som følge af fx habitatforringelse, og der bør som udgangspunkt ikke opsættes vandrefalkekasser i nærheden af vigtige yngleområder for brushane, stor kobbersnepe, almindelig ryle (engryle) og klyde. Denne analyse udpeger ved hjælp af GIS en række egnede lokaliteter til opsætning af vandrefalkekasser i sikker afstand til ynglepladserne for de nævnte arter.

Baggrund

Vandrefalken *Falco peregrinus* genindvandrede i 2001 som ynglefugl i Danmark efter i flere årtier at have været fraværende. DOF ønsker at sikre en fast og gerne stigende bestand af vandrefalke i Danmark. Vandrefalken kan dog, som en betydningsfuld prædator, udgøre en potentiel og væsentlig trussel for truede og sjældne byttearter, særligt for vadefugle, og der er derfor områder af landet, hvor det ikke er hensigtsmæssigt kunstigt at begunstige vandrefalken ved at opsætte redekasser.

Brushhane *Philomachus pugnax* (A), stor kobbersnepe *Limosa limosa* (B) og klyde *Recurvirostra avosetta* (C) er alle iøjnefaldende fugle og har en størrelse, der gør de tre arter til velegnet bytte for en vandrefalk. Engrylens *Calidris alpina* (D) ynglelokaliteter er sammenfaldende med især brushanens og stor kobbersneppes, og disse tre engfugle tilgodeses af de samme naturplejeprogrammer. Samtidig er de fire arter alle fåtallige ynglefugle her i landet, hvilket naturligvis gør, at vi må tage hensyn til arterne i forbindelse med opsætning af kasser til vandrefalk. Stor kobbersnepe, brushane og engryle er at finde på den danske rødliste, engryle, brushane og klyde er på Fuglebeskyttelsesdirektivets liste 1, og engryle og klyde er desuden nationale ansvarsarter.

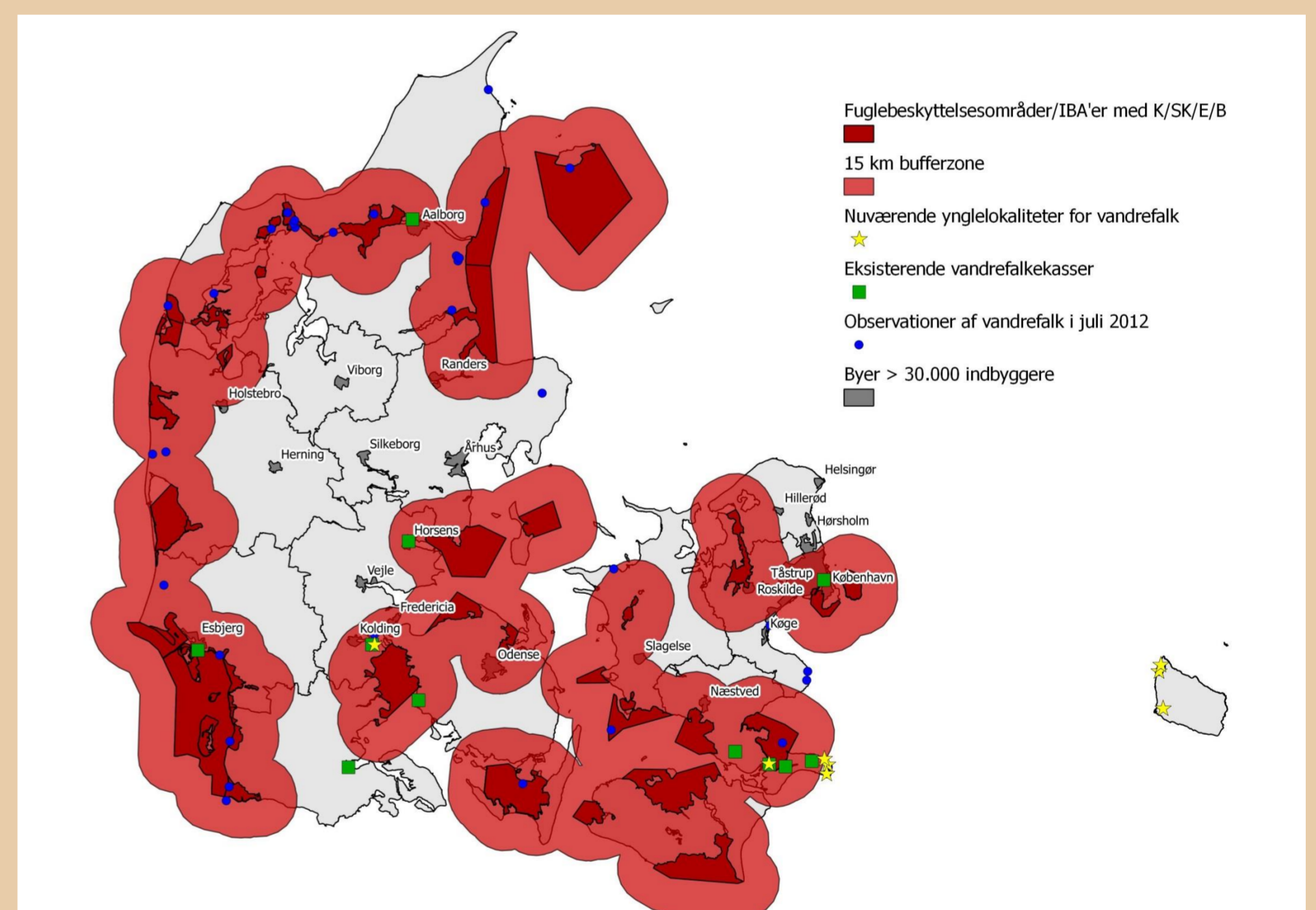
For ynglende vandrefalke vil det lokale udbud af bytte oftest være bestemmende for, hvor langt fra reden forældrefuglene jager. Studier med radiotelemetriske undersøgelser tyder på, at falkene i gennemsnit bevæger sig 10-20 km eller længere væk fra reden i ynglesæsonen (Enderson and Craig 1997; Jenkins et al. 1998).

Det er desuden vist at vandrefalken har en markant indflydelse på trækkende og overvintrende vadefugles trækemønster og fourageringsstrategi (Ydenberg et al. 2004). Ydermere har man de seneste år kunnet konstatere, at stor kobbersnepe og brushane er stoppet med at yngle flere steder i Schleswig-Holstein hvor de tidligere har ynglet stabilt i en længere årrække, og årsagen mistænkes at være en direkte konsekvens af etableringen af et vandrefalkepar i en opsat redekasse (Ole Thorup, pers. komm.). Det er derfor sandsynligt at vandrefalken kan have lignende negative konsekvenser for ynglepopulationerne af brushane, stor kobbersnepe, klyde og engryle i Danmark.

Materialer og metoder

Vadefugledata stammer fra det nuværende udpegningsgrundlag for de danske fuglebeskyttelsesområder, hvor yngleforekomsten af de ovenfor nævnte arter er en del af udpegningsgrundlaget eller fra den seneste rapport over status for sjældne og truede ynglefugle (DATSY) for 2011 (Nyegaard 2012). Der er ikke taget højde for om fuglebeskyttelsesområderne er aktuelle eller forhenværende yngleområder, og kortresultatet repræsenterer derfor en konservativ bedømmelse af hensigtsmæssige placeringer af vandrefalkekasser. Ligeledes er hele fuglebeskyttelsesområdet eller IBA'en (Important Bird Area) benyttet i analysen, hvis der er yngleforekomst af en af de fire nævnte arter. På baggrund eksisterende studier, formodes det kun at være i sjældnere tilfælde, at en ynglende vandrefalk bevæger sig længere end 15 kilometer væk fra redestedet. Derfor valgtes en bufferzone på 15 km uden om ynglelokaliteterne for de fire sårbare vadefugle. Til udpegnings af egnede lokaliteter benyttedes DOFbasens observationer af vandrefalk i juli 2012 sammen med et kortlag over større danske byer, idet det formodes, at byer med at oversomrende vandrefalke vil have de bedste betingelser for en hurtig igbrugtagning af opsatte kasser.

Resultater

Figuren viser de samlede danske fuglebeskyttelsesområder hvor yngleforekomsten af klyde (K), brushane (B), eller engryle (E) indgår i udpegningsgrundlaget og de IBA'er, hvor stor kobbersnepe (SK) er registreret som ynglende i DATSY rapporten fra 2011 samt en 15 km bufferzone rundt om områderne. De nuværende ynglelokaliteter for vandrefalk, eksisterende vandrefalkekasser og observationer af vandrefalk i juli 2012 er også inkluderet på kortet.

Diskussion

Eftersom interessen for at skabe vækst i den danske bestand af vandrefalk potentielt er modstridende med de tiltag, der gøres for at bevare de truede engfugle, er det nødvendigt med grundige overvejelser i forbindelse med opsætningen af kasser til vandrefalken. Det understreges, at forvaltningen af naturlige redepladser på klinte, i træer eller lignende ikke indgår i disse overvejelser, og at DOF ubetinget opfordrer til beskyttelse af sådanne reder.

Som det ses af de udarbejdede kort, er der store områder i Danmark, hvor man potentielt kan placere redekasser til vandrefalk. Det vil være særligt hensigtsmæssigt at placere redekasser på lokaliteter, der rummer rigeligt med føde, og hvor vandrefalken eventuelt kan være til gavn i forbindelse med at begrænse populationer af duer, måger eller kragefugle i byer, omkring fabrikker eller på havne. Det er ligeledes vigtigt at undersøge, om vandrefalken med en vis sandsynlighed vil indfinde sig på lokaliteten; oversomrende falke er en god indikation på, at stedet er egnet som ynglelokalitet.

På baggrund af eksisterende viden om homerange og jagt afstande anses det for sandsynligt, at størstedelen af falkenes byttedyr vil blive taget inden for en radius af 10-20 km. Undersøgelserne beskriver gennemsnitsafstande, og vi har desværre ingen oplysninger om medianafstande, hvilket kunne give et bedre billede af, hvor langt fra reden hovedparten af byttet hentes. Vores vurdering er derfor, at en bufferzone på 15 km omkring sårbare ynglelokaliteter for vadefugle vil være tilstrækkelig til at undgå omfattende prædation af de fire arter i deres yngleområder.

Tak

Analysen er en del af DOFs Projekt Fokuseret Fugleforvaltning, som er finansieret af Villumfonden. Fotos: John Larsen, Albert Steen-Hansen & Ulrik Bruun.

Referencer

- Enderson, J. H. & Graig, G. R. (1997). Wide ranging by nesting peregrine falcons (*Falco peregrinus*) determined by radiotelemetry. *Journal of Raptor Research*, 31, 333-338.
- Jenkins, A. R. & Benn, G. A. (1998). Home range size and habitat requirements of peregrine falcons on the cape peninsula, South Africa. *Journal of Raptor Research*, 32, 90-97.
- Nyegaard, T. (red.) 2012: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2011. Dansk Ornitologisk Forening. (<http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/datsy2011.pdf>).
- Ydenberg, R. C., Butler, R. W., Lank, D. B., Smith, B. D. & Ireland, J. (2004). Western sandpipers have altered migration tactics as peregrine falcon populations have recovered. *Proceedings of the Royal Society of London B*, 271, 1263-1269.